

کاربرد رنگ‌ها

در آثار هنری با توجه به آثار روان‌شناختی آن‌ها

زهرا اولیائی

مدرس هنر

چکیده

رنگ یکی از مهم‌ترین نکاتی است که در طراحی و ساخت انواع و اقسام تولیدات خوراکی، پوشاکی، ابزار آلات، وسایل الکترونیکی و ساختمانی مورد توجه قرار می‌گیرد. رنگ‌هایی که اطراف را فرا گرفته‌اند، بر اساس روحیه انسان بر او اثرگذار بوده‌اند و می‌توانند روحیه را به شادی و یا غم و پرخاشگری یا آرامش تغییر دهند؛ در نتیجه، در زندگی و تفکر اثرگذار بوده و ما می‌توانیم با استفاده مناسب از آن‌ها تغییری مثبت در روحیه افراد ایجاد کنیم (حسیبان، ۱۳۸۱: ۱۱). امروزه در روان‌شناسی نوین «رنگ» و «رنگ‌ها» یکی از معیارهای سنجش شخصیت به شمار می‌آیند؛ چرا که هر یک از آن‌ها تأثیر خاص روحی و جسمی در یک فرد می‌گذارد. رنگ نشان‌دهنده وضعیت روانی و جسمی انسان است. این موضوع با توجه به پیشرفت‌های دو دانش فیزیولوژی و روان‌شناسی به اثبات رسیده است (مختاری، ۱۳۷۶: ۴۰). در این تحقیق که به روش توصیفی - تحلیلی و با روش نمونه‌گیری هدفمند از بین اسناد و مدارک موجود و با هدف بررسی کاربرد رنگ‌ها در آثار هنری با توجه به آثار روان‌شناختی آن‌ها انجام شده است، رنگ‌ها و آثار روان‌شناختی آن‌ها بررسی می‌شود.

کلیدواژه‌ها: کاربرد، رنگ‌ها، آثار هنری، آثار روان‌شناختی

نقاشی بالا و صفحه روبرو: کلود مونه - مجموعه نقاشی از کلیسای روئن با هدف مطالعه حرکت نور و رنگ در معماری

هنر چیست؟

هنر یعنی به زیبایی رسیدن به سر حد شکوفایی رسیدن (مقدسی، ۱۳۷۲).

هنر زبان عشق و عشق، آغاز شناخت خویش و خداست و عجیب‌تر اینکه شناخت خدا نیز، اوج قلّه عشق است. اشتیاق وافر به مرکز هستی، آن حقیقت اعلاست که روح، روان، پندار، کردار، گفتار و آرزو را معنا می‌بخشد و انسان به کیمیای آن تمامیت خود را بازمی‌یابد و از نظر معنوی و اخلاقی یکپارچه می‌شود. هنر روح سیالی است که در سرنوشت زندگی رخ نمایانده و در همه پیشرفت‌های بشری جلوه‌گر است (محمدپور، سهیلی، ۱۳۸۲: ۷).

رنگ

بنا به گفته بولاگ^۱ ارتباط درک ما از زیبایی با رنگ بسیار ساده و فوری است و اگر هم شناخت تئوریک نسبت به رنگ نداشته باشیم، به‌طور غریزی در موقعیتی قرار داریم که رنگ به‌راحتی در ما نفوذ می‌کند و عمق و گرما و تونالیته (کیفیت عینی) آن با بعضی از احساسات و عواطف ما آمیخته می‌گردد. ادراک رنگ‌ها پیرو قوانینی است که معمولاً هنرمندان و گرافیست‌ها از آن استفاده می‌کنند. برای آموزش این قوانین می‌توان از دایره‌های رنگین یا تکنیک‌های دیگر استفاده کرد. در هر صورت، هر کس می‌تواند از رنگ به دو

ارتباط درک ما از زیبایی با رنگ بسیار ساده و فوری است و اگر هم شناخت تئوریک نسبت به رنگ نداشته باشیم، به‌طور غریزی در موقعیتی قرار داریم که رنگ به‌راحتی در ما نفوذ می‌کند

طریق استفاده کند: یکی نمونه‌سازی طبیعی عینی، مثلاً از دریا به رنگ آبی و یا استفاده از رنگ‌هایی که به‌طور ناخودآگاه به ذهن متبادر می‌شود و قانون و قاعده خاصی ندارد. این نوع استفاده از رنگ است که افکار و شخصیت خالق آن را نمایان می‌سازد و نباید آن را سرکوب کرد (محمدپور و سهیلی، ۱۳۸۲: ۲۴-۲۵) به‌طور کلی، بین رنگ‌های گرم و سرد هماهنگی وجود دارد و همان‌طور که سفید متضاد سیاه است رنگ‌های گرم نیز متضاد رنگ‌های سرد می‌باشند. با رنگ‌های مختلف می‌توان اندازه و وزن یک شیء معین را کوچک یا بزرگ، سبک یا سنگین جلوه داد. اصولاً رنگ‌های گرم و روشن باعث توسعه اشیا شده، به آن‌ها وسعت می‌دهند و به‌عکس رنگ‌های سرد و تیره باعث می‌شود که اشیا کوچک‌تر از اندازه خود به نظر آیند. پی بردن به رنگ‌ها میدان فکر و عمل را باز و وسیع و بعضی از مشکلات و محالات را به کلی برطرف می‌نماید (مقدسی، ۱۳۷۲: ۶۲-۶۳).

نگرش روان‌شناختی به مسئله رنگ

همه رنگ‌ها، دوست کناری‌شان و عاشق روبرویی‌شان هستند (مارک شاگال ۱۹۸۵-۱۸۹۵) (وایک وان، ۱۳۸۷: ۱۱۸). برای همه ثابت شده است که رنگ به خودی

✿ زرد

دوست‌داران رنگ زرد علاقه‌مند حکمت، خلاقیت و نوآور بوده و افرادی باریک‌بین، منظم، خوش‌سلیقه، شوخ‌طبع، خوش‌اخلاق، جالب، جذاب، یادگیرنده، پر جنب‌وجوش، سرگرم‌کننده، خوش‌بین، بخشنده، صادق و وفادار هستند (حدادگر، ۱۳۹۰: ۱۸۲-۱۸۹). افرادی بیشتر این رنگ را دوست دارند که یا باهوش و یا بی‌استعداد و عقب مانده‌اند (مختاری، ۱۳۷۶: ۳۷). رنگ زرد نزدیک‌ترین رنگ به نور خورشید است و از هر سو نورانی و تابنده به نظر می‌رسد. از مشخصات رنگ زرد انعکاس دادن نور می‌باشد. رنگ زرد که کم‌رنگ‌ترین رنگ‌هاست، بانفوذ است اما تأثیرش بسیار سبک است. رنگ زرد با هیچ‌کدام از رنگ قرمز اثر می‌کند و به همین دلیل، تا حد زیادی فرج‌بخش می‌باشد. این رنگ نشانه اشتیاق و علاقه به آزادی و معرف هوش و تیزبینی است. زرد روشن‌ترین رنگ بین رنگ‌های اصلی است و زمانی که با رنگ‌های خاکستری، سیاه، بنفش مخلوط شود، تمام خصوصیاتش را از دست می‌دهد. زرد تراکمی از سفیدی می‌باشد. قرمز نقطه ختم رنگ زرد است و در آن اثری از زرد وجود ندارد. زرد طلایی‌رنگی است منور با درخششی ملایم، بدون وزن و نامتعادل. در گنبد‌های مساجد بیزانس و زمینه نقاشی‌های استادان قدیمی. از این رنگ به‌عنوان نماد آخرت، شگفتی، پادشاهی و سلطنت، نور و خورشید استفاده شده است. هاله طلایی که هیکل مقدسین را منور می‌ساخت، بهترین کاربرد این رنگ می‌باشد. به‌طور کلی، رنگ زرد نشان روشنی و نور بوده است. وقتی گفته می‌شود که فلانی روشن است، این گفته کنایه از هوش و آگاهی او است. رنگ زرد از لحاظ سمبولیک با فهم و دانایی ارتباط دارد و نشانه دانش و معرفت است. گرانوالد بیش از دیگر نقاشان از بیان سمبولیک رنگ زرد آگاهی داشته است و به عقیده او حضرت مسیح (علیه‌السلام) در دریایی از نور زرد به سوی آسمان صعود می‌کند. رنگ زرد وقتی رقیق شود، بیانگر حالت حسادت است. رنگ‌های سمبولیک خورشید، روز، شادی، امید و آرزو، صلح و آشتی، آرامش و آزادی را با رنگ‌های زرد یا پرتقالی نشان می‌دهند. زرد روی قرمز پر سروصدا، بشاش و دارای زرق‌وبرق

جایه‌جایی یکی از آثار فرانسویس بیکن، نقاش انگلیسی

خود در هنر وسیله پرقدرتی برای بیان و نشان دادن حالت‌های عمیق درونی است. در مورد کودکان تخیلات و حالت‌های عاطفی است که تعیین‌کننده انتخاب رنگ‌هاست نه حقیقت بیرونی (مختاری، ۱۳۷۶: ۳۹). بدون تردید، رنگ‌ها به‌عنوان محرک‌های محیطی اثر بسیار زیادی بر سیستم عصبی انسان دارند. تماشای رنگ‌های گرم، میزان ضربان قلب را تشدید می‌نماید و برای نمایش فضای پرهیجان کاربرد دارند. در میان رنگ‌های گرم، رنگ قرمز به قدری نافذ و سریع‌الحرکت است که از هر رنگ دیگری زودتر به چشم می‌خورد. رنگ‌های گرم تحریک‌کننده، سبب فعالیت و جنب‌وجوش، الهام‌دهنده روشنی، شادی، زندگی و مولد حرکت‌اند، درحالی‌که رنگ‌های سرد، برعکس، موجد حالت‌های انفعالی، سکون، بی‌حرکتی و تلقین‌کننده غم و اندوه می‌باشند (مقدسی، ۱۳۷۲: ۵۴-۵۵).

✿ سفید

رنگ سفید، رنگی است ضعیف، بی‌احساس و غیرمحرک است. طبق آمار، افرادی که رنگ سفید رنگ اول آن‌هاست، باید کمک روانی بگیرند. رنگ سفید که مجموع رنگ‌هاست، یک احساس سکوت در خود دارد؛ زیرا همه چیز در آن محو می‌شود. این رنگ در خود حاوی بی‌نهایت امکانات رنگی است و در واقع، نماد جوانی و عدنی است که قبل از هست شدن است (مختاری، ۱۳۷۶: ۴۰).

در میان رنگ‌های گرم، رنگ قرمز به قدری نافذ و سریع‌الحرکت است که از هر رنگ دیگری زودتر به چشم می‌خورد

است؛ می‌خواهد فریاد بزند و نشان‌دهنده شکوه و جلال و معرفت است. رنگ زرد روی قرمز مایل به بنفش، به شدت خودنمایی می‌کند. زرد روی آبی متوسط می‌درخشد و اثری غریب و دافع دارد. زرد تحمل تجلی رنگ آبی را ندارد (مقدسی، ۱۳۷۲: ۵۷-۵۸).

✿ نارنجی

رنگ نارنجی حد وسط رنگ زرد و قرمز، و ترکیبی از این دو رنگ است. نارنجی نمایشگر تداخل نور و ماده است، حداکثر گرما را دارد، بعد از رنگ زرد روشن‌ترین رنگ دایره رنگ‌هاست و درخشش و تابندگی فوق‌العاده‌ای دارد. از بین رنگ‌های موجود، رنگ نارنجی دارای درخشش خورشید است. از حد‌اعلای گرما بهره‌ور بوده، زمانی که به قرمز متمایل گردد، انرژی فعالی را در خود حفظ می‌کند. در صورتی که نارنجی را با سیاه ترکیب کنیم، کاراکنر خود را از دست می‌دهد و روبه‌زوال می‌رود و به صورت قهوه‌ای خاموش و بی‌اثر درمی‌آید. ترکیبش با رنگ سفید باعث تنزل جلوه آن می‌شود. چنانچه رنگ قهوه‌ای به دست آمده از ترکیب نارنجی و سیاه را با سفید روشن‌تر کنیم، رنگ بژ گرمی به وجود می‌آید که معمولاً از آن در رنگ‌آمیزی فضاهای داخلی بناها استفاده می‌شود و رنگی گرم و تابان است (مقدسی، ۱۳۷۲، ۵۷-۶۰).

✿ قرمز

از نظر روان‌شناختی رنگ قرمز مظهر شدت و زیاده‌روی است. قرمز رنگ عشق، تنفر، فداکاری، خشونت، خون و آتش است. افراد علاقه‌مند که زیاد از این رنگ استفاده می‌کنند، اشخاص تند، سرکش و در عین حال، فعال و شجاع و کمی عجول و خودپرست، جاه‌طلب، سلطه‌جو، ریاست‌طلب و خواستار اولویت و ارجحیت‌اند؛ به‌گونه‌ای که، هیچ ایراد و انتقادی (هر چند کوچک) را نمی‌پذیرند (حدادگر، ۱۳۹۰: صص ۱۸۴-۱۸۵). قرمز رنگی گرم، منبسط و زنده است و در عین حال، پرنیرو و مصمم به نظر می‌رسد. فایر بیرن ادعا می‌کند، افرادی که به رنگ قرمز علاقه دارند، دو دسته‌اند، دسته اول افرادی هستند، که بدون تفکر، سریع حرفشان را

می‌زنند و دنیا را مسئول ناراحتی‌ها و مشکلات خود می‌پندارند؛ خوشحال‌اند و زندگی را شیرین می‌دانند. دسته دیگر افرادی هستند که تظاهر به شجاعت می‌کنند. اگر کسی از رنگ قرمز بدش بیاید، احتمالاً عصبی و ناراحت و از دنیا بریده است (مختاری، ۱۳۷۶: ۳۸). اولین رنگی که کودک پیش از همه رنگ‌ها می‌شناسد، رنگ قرمز است. این امر به علت سرعت، شدت و تحرک عجیب آن است و بدین خاطر، با آن مأنوس شده، الفت پیدا می‌کند و آن را بیشتر از رنگ‌های دیگر دوست دارد. رنگ قرمز، رنگ آتش است؛ رنگ گرما و حرارت. از این رو نشان‌دهنده هیجانات و احساسات

تاکستان قرمز، اثر ونسان ونگوک

روانی بشر است. رنگ قرمز در تابستان درجه حرارت را به‌طور روانی افزایش می‌دهد. قرمز همچنین رنگ خون است، رنگ زندگی و حیات، عشق و علاقه، شوق و اشتیاق. کودکان بانشاط و سالم و پر قدرت به رنگ قرمز علاقه وافری نشان می‌دهند. از طرف دیگر، قرمز یکی از دوازده رنگ دایره رنگ‌هاست که نه به آبی متمایل است و نه از زردی نشان دارد. به شدت می‌درخشد و به آسانی تاریک و خاموش نمی‌گردد. قرمز رنگی است بسیار انعطاف‌پذیر و به حالات مختلفی درمی‌آید. به راحتی می‌توان آن را با آبی یا زرد ترکیب کرد و استعداد فراوانی برای تغییر مایه‌های رنگی دارد. قرمز نارنجی، رنگی تاریک و متراکم می‌باشد و حرارت و تابندگی آن حرارتی دورنی و باطنی

❁ صورتی

رنگ صورتی نشان‌دهنده ملایمت است. افراد علاقه‌مند به این رنگ دیگران را خوب درک می‌کنند و با اطرافیان خود با ملایمت و لطف رفتار می‌کنند. شاداب و با نشاطند و اغلب خشونت‌ها، دشواری‌ها و شکست‌های زندگی را تحمل می‌کنند و میانه‌رو هستند (حدادگر، ۱۳۹۰: ۱۸۲-۱۸۹). افرادی که جرئت انتخاب رنگ قرمز را ندارند، معمولاً این رنگ را انتخاب می‌کنند. این افراد، کسانی هستند که زندگی سختی را پشت سر گذاشته‌اند و به دنبال آرامش هستند (مختاری، ۱۳۷۶: ۳۹).

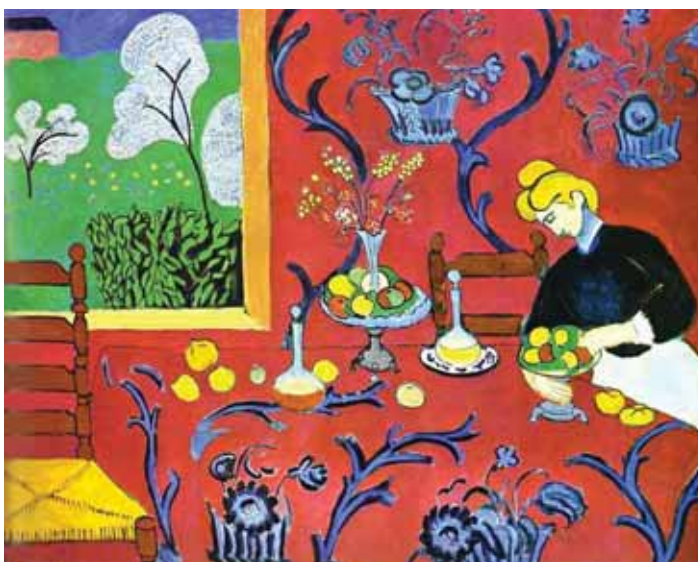
❁ قهوه‌ای

قهوه‌ای رنگ زمینی است و علاقه‌مندان به این رنگ، محکم، قابل‌اعتماد و زیرک‌اند. آن‌ها احساس مسئولیت شدیدی دارند که گاهی به وسواس منجر می‌گردد. مسائل را از دور می‌نگرند و معمولاً در فعالیت‌ها شرکت می‌جویند (مختاری، ۱۳۷۶: ۳۹).

❁ بنفش

رنگ بنفش نشان‌دهنده خود آگاهی و هوشیاری معنوی و خلاقیت بسیار بالاست. افراد علاقه‌مند به این رنگ، بصیر، هنرمند، ایده‌آل و آرمان‌گرا، سحرآمیز، نظریه‌پرداز، آینده‌نگر، خیال‌پرداز، دارای گیرایی و جذبه روحانی، عدم هماهنگی و هم‌نوایی و وفق دادن، مبتکر و نوآور هستند. بنفش هم حالت هیجانی رنگ قرمز را دارد، هم حالت آرامش رنگ آبی را. این رنگ، رنگ عرفاست. دوست‌داران این رنگ پیوسته مجذوب زیبایی‌ها و ظرافت‌ها می‌شوند، مغرور و اجتماعی هستند و بیشتر به امور معنوی می‌پردازند (حدادگر، ۱۳۹۰: ۱۸۲-۱۸۹). ساختن رنگ بنفش خالص - که از ترکیب قرمز و آبی به وجود می‌آید- کار ساده‌ای نیست؛ زیرا همواره یا به قرمز یا به آبی متمایل می‌شود و تشخیص آن چندان آسان نمی‌باشد. در دایره رنگ‌ها بنفش، رنگ مقابل زرد است و با آن تضادهای شدیدی ایجاد می‌کند. رنگ زرد نماینده هوش و دانش است و در مقابل، رنگ بنفش نمایشگر بی‌خبری، بی‌اختیاری، ظلم و

است. وقتی رنگ قرمز به قرمز نارنجی تبدیل شود، نیرویی آتشین و ملتهب پیدا می‌کند. رنگ قرمز نماد زندگی و عامل مؤثری در سازندگی و تشدید رویش گیاهان است و بیان‌کننده هیجان و شورش می‌باشد. رنگ قرمز را هم‌رنگ ستاره مریخ می‌دانند و علامت جهان متلاطم، جنگ و شیاطین، و نشان تثبیت‌شده‌ای از مبارزه، انقلاب و شورش دارد. قرمز نارنجی تابشی پرشور از عشق، و قرمز ارغوانی برعشق روحانی دلالت دارد. در رنگ ارغوانی قدرت روحانی و غیرروحانی دنیوی

اتاق قرمز، اثر هنری ماتیس که گفته می‌شود تحت تاثیر نگارگری ایرانی پدید آمده است.

با هم متحدند. همچنین رنگ قرمز مبین پیروزی، موفقیت، فتح، نفوذ و غلبه بر مشکلات می‌باشد. رنگ قرمز بر زمینه‌های مختلف رنگی حالات گوناگونی ایجاد می‌کند؛ مثلاً روی ارغوانی تیره دارای اثری آرام و خاموش است. در این جا حرارت و گرمی‌اش تسکین می‌یابد. قرمز روی زمینه بنفش دارای تابش و التهابی فراوان است و شدتش تخفیف یافته کمتر خود را نشان می‌دهد. قرمز روی زمینه زرد متمایل به سبز، چشم را خیره کرده بسیار زنده است و زرق‌وبرق دارد و روی نارنجی به نظر سوخته و تاریک می‌آید. روی سیاه تضاد ایجاد می‌کند و به طرف قرمز نارنجی متمایل می‌شود و حالت شرور و فاتح به خود می‌گیرد. قرمز نارنجی و قرمز ارغوانی نقطه مقابل یکدیگرند اولی شرور و شیطانی است و دومی پاک و آسمانی (مقدسی، ۱۳۷۲: ۵۵-۵۷).

**گوته شاعر آلمانی
دربارهٔ بنفش گفته
است: «اشاره‌ای
است به ترس زیاد،
آخرت و انتهای
جهان**

هستند و ارتباطات صحیحی برقرار می‌سازند و به‌ندرت کارهای احساسی می‌کنند. آن‌ها بسیار سیاستمدارند و در عین حال، افرادی دوست‌داشتنی هستند، از خصوصیات خود آگاه و از عشق و محبت و صبر سرشارند (مختاری، ۱۳۷۶: ۳۸-۳۷). رنگ آبی انسان را به سوی دقیق شدن در بی‌نهایت سوق می‌دهد و هر قدر روشن‌تر باشد، انعکاس موجی خود را از دست می‌دهند و به آرامش خاموش رنگ سفید می‌رسد (مقدسی، ۱۳۷۲: ۵۵). رنگی خالص است که نه نشانی از زرد دارد و نه اثری از قرمز. آبی

ساختن کاخ خورنق، اثر
کمال‌الدین بهزاد

رنگی است که در مقابل قرمز همواره بی‌تحرك و شکیباست. همیشه روبه سردی و قرمز روبه گرمی می‌رود. آبی همواره متوجه درون است. به همان اندازه که قرمز با خون الفت دارد، رنگ آبی با اعصاب وابستگی دارد. اشخاصی که رنگ آبی را ترجیح می‌دهند، اغلب دارای پوستی رنگ باخته‌اند، و گردش خون آن‌ها ضعیف است و اعصابی قوی و محکم دارند. آبی در طبیعت پرقدرت است و

دشواری است. رنگی مرموز و برانگیزانندهٔ احساسات است که در حالت متضاد، گاهی تهدید می‌کند و زمانی تشویق‌کننده و امیدبخش است. رنگ بنفش را اگر در سطوح وسیع به کار گیریم، حالت ترس را نشان می‌دهد؛ به‌ویژه اگر بنفش متمایل به ارغوانی باشد که اغلب در طبیعت و در مناظر به چشم می‌خورد. گوته شاعر آلمانی دربارهٔ بنفش گفته است: «اشاره‌ای است به ترس زیاد، آخرت و انتهای جهان». بنفش در دایرهٔ رنگ‌ها مبین دین‌داری و تدین است و زمانی که تیره و تاریک گردد، اوهام و خرافات را می‌رساند. بنفش تیره محتوا و نهانگاه فاجعه و مصیبت می‌باشد و وقتی روشن شود، نشانهٔ تقدیس است و ما را افسون خواهد کرد. بنفش نماد هرج و مرج، مرگ، ستایش و عصمت، و بنفش متمایل به آبی القاکنندهٔ تنهایی است. بنفش قرمز نشان عشق یزدانی و سلطهٔ روحانی است (مقدسی، ۱۳۷۲: ۵۹-۶۰).

*** آبی**

کسانی که رنگ آبی و فیروزه‌ای را دوست دارند، بسیار احساساتی و اسرارآمیزند و کارهای شخصی خود را به‌خوبی اداره می‌کنند. پشتکار دارند، باثبات‌اند و به نصایح دیگران در مورد کارهای خود کمتر توجه می‌کنند. اغلب ظاهری آرام و سرد دارند و در عین حال، سرشار از انرژی و نیروی سرزندگی هستند. آن‌ها افرادی محبوب‌اند زیرا عمیقاً دوست دارند به دیگران کمک کنند. بسیار انعطاف‌پذیرند، قدرت تصمیم‌گیری بسیار بالایی دارند و می‌توانند احساسات و هیجانات خود را کنترل نمایند. ظاهر آرامشان دیگران را وادار می‌کند که به آن‌ها احترام بگذارند و دوست دارند پیوسته مورد احترام و ستایش دیگران قرار بگیرند. در خرید و پوشش لباس قناعت می‌کنند. پشتکار دارند و به دنبال کشف حقیقت هستند. افرادی باهوش، مستقل، مسئولیت‌پذیر، معقول و باثبات‌اند. آبی، رنگی است که احساس رضایت در انسان به وجود می‌آورد؛ اثری آرام‌کننده و طراوت‌بخش بر سیستم اعصاب دارد و به شخص امکان می‌دهد که بر خودخواهی خویش غلبه کند (حدادگر، ۱۳۹۰: ۱۸۲-۱۸۹). افرادی محافظه‌کار این رنگ را دوست دارند. این افراد معمولاً انسان‌های موفق

دوران خودنمایی آن فصل زمستان می‌باشد. زمانی که رشد و نمو طبیعت خاموش می‌شود و تمام جوانه‌ها در ظلمت خواب فرو می‌روند، رنگ آبی زندگی خود را آغاز می‌کند و جلوه و شکوه می‌یابد. آبی همیشه سایه‌دار است و میل دارد در تاریکی خودنمایی کند. همیشه نامحسوس است و در عین حال اتمسفر شفاف‌تری را نشان می‌دهد. آبی در جو

بدون عنوان، روبرت راشنبرگ

زمین از طلوع صبح تا غروب آفتاب و حتی در شب به چشم می‌خورد. از روشن‌ترین تا تاریک‌ترین آن در طبیعت وجود دارد. آبی جنبه‌های گوناگون روحی را نشان می‌دهد. در فکر و روح داخل می‌شود، با روان آدمی پیوند می‌خورد و تا اعماق و انتهای روح نفوذ می‌کند. «آبی معنی ایمان می‌دهد و اشاره‌ای است به فضای لایتناهی روح. برای مردم چین، رنگ آبی نماد جاوید است. وقتی آبی تاریک می‌گردد سقوط و تنزل می‌کند معنی وهم، بیم و ترس، غم و اندوه، مرگ و نیستی را به خود می‌گیرد اما همیشه نشان‌دهنده فکری برتر و مافوق طبیعی است و به عالم بالا اشاره می‌نماید.

لباس آبی رنگ حضرت مسیح (علیه‌السلام) در تابلوی شکنجه مسیح (علیه‌السلام) اثر گرانوالد از نمونه‌های گویا و معروف می‌باشد. در اکثر آثار وی و سایر نقاشان، آبی نمایش مقاومت و تحمل حضرت مسیح (علیه‌السلام) و سایر قدیسن است (همان: ۶۱-۶۲).

سبز

رنگ سبز از نظر روان‌شناختی طبیعت و تازگی است. افرادی که به این رنگ علاقه‌مندند، روابطشان با دیگران بر پایه اصول و قرارداد است؛ دوست ندارند در زندگی‌شان حوادثی به وقوع بپیوندد اما کنجکاوانه به ماجراهای زندگی دیگران توجه دارند. سبزه‌ها روحیه‌ای متعادل دارند و پیش از انجام دادن هر کاری به‌خوبی تعمق و اندیشه می‌کنند؛ به همین دلیل، برایشان بسیار دشوار است اگر از آن‌ها بخواهیم که یک تصمیم‌آنی بگیرند. آن‌ها کارهایشان را به‌طور مداوم ارزیابی می‌کنند و به انتقاد از خود می‌پردازند؛ حتی اگر دیگران عملکرد آن‌ها را در این زمینه تحسین کرده باشند و همیشه به دنبال تجربه‌های جدید هستند (حدادگر، ۱۳۹۰: ۱۸۲-۱۸۹).

کاندینسکی^۲ در مورد رنگ سبز می‌گوید که «رنگ سبز مطلق، آرام‌بخش‌ترین رنگ‌هاست. این رنگ هیچ انعکاس موجی حاوی شادابی و رنج یا ترس ندارد و به هیچ‌طرفی در حرکت نیست، بلکه آرام و ساکن و راضی از خود است، اما اگر به آن رنگ زرد اضافه شود، زنده می‌گردد. فایر برین در کتاب خود اظهار می‌دارد که رنگ سبز مظهر طبیعت، حس زندگی و تعادل می‌باشد و کسانی که از رنگ سبز خوششان می‌آید، در برنامه‌های جمعی از جمله بازی و سینما شرکت می‌کنند، و بسیار سریع خود را با اجتماع وفق می‌دهند و به آن عادت می‌کنند. فروید^۳، روان‌شناس معروف، می‌گوید: «سبزه رفتار ساده دارند و شهروندان خوبی هستند. بعضی مواقع دوست نداشتن این رنگ به منزله اختلال فکری است.» اما کسانی که به رنگ «سبز - آبی» علاقه‌مندند، بیشتر عاشق خودشان هستند. افرادی مستبد، با طبع بالا و سلیقه عالی، حساس و در عین حال، بسیار سردمزاج‌اند و احتمالاً طلاق گرفته‌اند (مختاری،

به نظر کاندینسکی، رنگ سیاه بر عکس سفید، نشانگر عدم نیستی و مانند سکوت ابدی بدون آینده و امید است

می‌آید از بین می‌رود.» خاکستری رنگی است خنثی و از رنگ‌های پیرامون خود ماهیت می‌یابد. رنگ خاکستری با تضادهای شدید و خشن خود می‌گیرد و نیروی آن‌ها را جذب کرده، از قدرت و پختگی رنگ‌ها کم می‌کند. این رنگ یا از اختلاط رنگ‌های سیاه و سفید یا ترکیب رنگ‌های مکمل (زرد + ارغوانی) (آبی + نارنجی) (سبز + قرمز) به دست می‌آورند. دلاکروا درباره رنگ خاکستری گفته است: «خاکستری مخرب نیروی رنگ‌هاست.» (مقدسی، ۱۳۷۲: ۵۸-۵۹)

سیاه

به نظر کاندینسکی، رنگ سیاه بر عکس سفید، نشانگر عدم نیستی و مانند سکوت ابدی بدون آینده و امید است. این رنگ اصلاً صدایی ندارد. هر رنگی روی سفید، ضعیف و درهم می‌شود و هر رنگی که روی سیاه قرار گیرد، برجسته و مشخص تر می‌شود. تعادل بین سفید و سیاه، در اصل رنگ خاکستری است، که نه صدا و نه حرکتی دارد و دارای سکوتی تسلی‌ناپذیر است (مختاری، ۱۳۷۶: ۴۰). سیاه علامت غم‌پرستی، بی‌حوصلگی، بی‌تفاوتی، انزوا و کدورت است (مقدسی، ۱۳۷۲: ۶۲).

نتیجه‌گیری

امروزه در روان‌شناسی نوین، رنگ‌ها یکی از معیارهای سنجش شخصیت به شمار می‌آیند؛ چراکه هر یک از آن‌ها تأثیر خاص روحی و جسمی در فرد باقی می‌گذارد و نشان‌دهنده وضعیت روانی و جسمی اوست. این موضوع با توجه به پیشرفت‌های دو دانش فیزیولوژی و روان‌شناسی به اثبات رسیده است. رنگ به خودی خود در هنر وسیله پر قدرتی برای بیان و نشان دادن حالت‌های عمیق درونی است. رنگ‌ها به‌عنوان محرک‌های محیطی اثر بسیار زیادی بر سیستم عصبی انسان دارند. رنگ‌های گرم میزان ضربان قلب را تشدید می‌کنند و برای نمایش دادن فضای پرهیجان کاربرد دارند. رنگ‌های گرم تحریک‌کننده، سبب فعالیت و جنب‌وجوش می‌شوند و الهام‌دهنده روشنی، شادی، زندگی و مولد حرکت‌اند؛ درحالی‌که رنگ‌های سرد برعکس موجد حالت‌های انفعالی، سکون، بی‌حرکتی و تلقین‌کننده غم و اندوه می‌باشند.

سبز رنگی است که در حد وسط رنگ آبی و زرد قرار دارد و ترکیبی از دو رنگ مذکور می‌باشد و با تغییر نسبت‌های زرد و آبی نمونه‌های سبز متغیر می‌گردد. سبز یکی از رنگ‌های درجه دوم است. ساختن رنگ سبزی که نه به آبی و نه به زرد متمایل باشد، کار آسانی نیست. سبز رنگ دنیای سبزیجات و معلول عمل فتوسنتز گیاهان است. وقتی زمین را روشنی فرا می‌گیرد و ذرات آب و هوا در فضا رها می‌شوند، رنگ سبز به وجود می‌آید. رنگ سبز نشان‌دهنده آرامش و امیدواری و آمیزشی از دانش و ایمان است. هنگامی که سبز متمایل به زرد شود، احساس جوانی و نیروی بهاری را به وجود می‌آورد. در بهار و تابستان که رنگ سبز فراوان دیده می‌شود، خوشحالی و لذت بردن از این ایام غیرقابل تصور است. وقتی رنگ سبز خالص با خاکستری مخلوط شود و تیره گردد رو به زوال می‌رود. رنگ سبز متمایل به زرد در کنار رنگ نارنجی، شدیدترین اثر را دارد و رنگی فعال می‌شود. سپس، به حالتی معمولی و لطیف مبدل می‌گردد. رنگ سبز رنگ طبیعت است و یک حالت تصاحب، چه از نظر مالی و چه از لحاظ معنوی، دارد. قدرت اراده و اطمینان، اعتماد به نفس، امید، رویندگی، ترقی، صفا، جوانی، طراوت، شادابی و پایداری از خصوصیات رنگ سبز است و مبین طرز تفکر بهتر می‌باشد. احساس آرامش را می‌توان با سبز نشان داد؛ از این رو، محل کار دائمی، لوازم و ماشین‌آلات و کارخانه‌ها با سبز رنگ‌آمیزی می‌شوند (مقدسی، ۱۳۷۲: ۶۰-۶۱).

خاکستری

به‌طور کلی، هماهنگی رنگ‌ها به عکس‌العمل فیزیولوژیکی اعصاب انسان نیز بستگی دارد. وقتی تحریک طبیعی و فعالیت عصب رخ دهد، به ناچار و بی‌اختیار عکس‌العمل‌هایی به وجود می‌آید. بنابراین، خصوصیات رنگ‌ها به تحریک اعصاب بینایی وابسته است و فعالیت خاص عصبی محسوب می‌شود. اولاد هرینگ، فیزیولوژیست مشهور، می‌گوید: «چشم و اعصاب همیشه تمایل بیشتری به رنگ خاکستری دارد و موقعی که این رنگ وجود نداشته باشد، فقدانش ناراحتی ایجاد می‌کند؛ زیرا آرامشی که در اثر رنگ خاکستری به وجود

بی‌نوشت‌ها

1. Bullaagh
2. Kandinsky
3. Freud

منابع

۱. حبیبیان، مه دخت. (۱۳۸۱). «رنگ درمانی (بررسی تأثیر رنگ بر سازگاری و ناسازگاری نوجوانان دختر)». دانشکده هنر دانشگاه الزهراء (س)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته پژوهش هنر.
۲. حدادگر، شیمیا. (۱۳۹۰). «لطفاً خوش رنگ زندگی کنید (رنگ و اثرات روان‌شناسی و فیزیولوژیکی)». اصفهان: انتشارات هشت بهشت.
۳. محمدپور، آیت‌الله؛ سهیلی، مهوش. (۱۳۸۲). آموزش نقاشی در مدارس دوره ابتدایی. تهران: موسسه فرهنگی منادی تربیت.
۴. مختاری، فرحناز. (۱۳۷۶). روان‌شناسی نقاشی کودکان. تهران: نشر افاق.
۵. مقدسی، حمید. (۱۳۷۲). روان‌شناسی هنر برای کودکان عادی و استثنائی. تهران: چاپار فرزانتگان.
۶. وایک وان، هلن. (۱۳۸۷). سیصد نکته مهم درباره نقاشی (ترجمه و تدوین علاء محسنی و سیامک علی‌زاده). تهران: نشر اشجع.